

Polgármesteri köszöntő

Tisztelt Látogató!

Cák közvetlenül a Kőszegi-hegység dél-nyugati lábánál helyezkedik el, a Gesztenyés-patak két oldalán. Lakóinak száma 2006. január 1-jén 287 fő volt. Határában a régészek római kori sírdombokat valamint 2 frank mintájú IX. századi szárnyas vas lándzsát találtak.

A falu honfoglalás utáni első írásos említése villa Chak néven 1279-ből való. A későbbiekben Czak, Czaak, Zackenbach (német), Caka (horvát) változatok is előfordultak. A falut a XIII.-XIV. században a Németújváriak birtokolták előbb Szent Vid vára, majd Rohonc tartozékaiként. Ezt követően a rohongi uradalom birtokosai rendelkeztek felette. A faluban virágzó szőlőtermesztés és bortermelés folyt a XIX. század végéig, de a filoxérajárvány ezt megszüntette. Ezt követően a cákiak a szőlők mellett nagy kiterjedésű gesztenyéseket, almásokat, körtéseket is telepítettek. Az 1920-as évek elején egy-két évig lignitbánya is működött, azonban gazdaságtalansága miatt felhagytak a termeléssel. A község temploma 1894-ben épült Ludwig Schöne bécsi építész tervei alapján. Cák eredetileg egyutcás, szalagtelkes település. Keleti szere városias jellegű, utcavonalas beépítésű, a nyugati szer lazább, a patakmedret követve néhol fűrészfogas szerkezetű. A házak javarészt az egykor helyben bányászott kő felhasználásával készültek.

A régi házak a telkek oldalhatárára épültek, utcai homlokzatukat gyakran merészen előrebukó - *"bukra álló"* - tető védte, amit deszka,- és kőoromzatokhoz egyaránt alkalmaztak. A falukép változása a múlt század második felében következett be. Az anyagi gyarapodás eredményeként robosztus kőlakók, magas kőkerítések közé épített fedeles kapuk kerültek az utcafrontra, és megjelentek kapuszínes házak is.

A régi épületeknél a magas kőkerítések és zárt kapuszínek több helyen gyönyörű tornácokat, ágasokon nyugvó évszázados lugasokat és hatalmas kőpajtákat rejtnek. A Petőfi Sándor utca 39. szám alatt található boronafalú lakóház műemléki védelem alatt áll, mely Kőszeg-hegyalja népi építészetének egyik legrégebbi és legszebb emléke. A korabeli térképek tanúsága alapján a múlt század második felében vörösfenyőből épült zsúptetővel. Jelenleg náddal fedett.

A falu mögött húzódó szélvédett dombon szép környezetben található a Cáki Pincesor. Épületei közül 1960-as években még több mint 20 őrizte eredeti formáját és szerkezetét. Napjainkban 9 áll műemléki védettség alatt. A pincesor első hat épületét az eredeti helyszínen őrizték meg, a hegy távolabbi részéről pedig két további pincét telepítettek ide. A nagy múltú, földfelszín feletti, egysejtű, boronafalú építmények többsége a XIX. század elején épült tölgy- és gesztenyefa gerendákból, melyeket agyaggal tapasztottak be. Zsúpfedeles tetejük elől csonkakontyos, hátul lekontyolt, *"farazatos"*. A padlásokon egykor szénát tároltak. Az épületeket egyaránt használták a pincének és a présháznak is: itt préselték a szőlőt, itt tartották a gyümölcsöt és a bort.

A boroshordók a bejáratnál szemben, a nagy méretű faragott, festett prések a jobb oldalon, a gyümölcsstartó polcok, az ajtó mögött helyezkedtek el.

A pincékbe - jó magyar szokás szerint - poharazgatásra szolgáló asztal és padok is kerültek. További érdekesség a falu határában látható kőfejtő, ahol egykoron a híres követ, a cáki konglomerátumot bányászták, mely helyben és megyeszerte egyaránt kedvelt építőanyag volt. A bánya

szomszédságában az erdő szélén, a Cádi-patak partján, forrás mellett szalonna-sütő-főző helyes, boronafalas esőbeállóval ellátott szabadidőpark található. A helyszín a hegyes-völgyes-erdős túrák kedvelt kiinduló pontja.

A 2004-ben elkészült sportpályán megrendezésre kerülő futballmérkőzésekre a környékbeli falvakból rendszeresen jelentős számú vendégszurkoló érkezik, hozzájárulva a Kőszeg-hegylajai baráti kapcsolatok ápolásához.

Cák Község Önkormányzatának támogatásával 2001. óta működik a kezdetben "*Aprócsák*", majd Cádi Táncsoport, mely a helyi és környékbeli közösségi rendezvények rendszeres résztvevője, illetve közreműködője. A Kőszeg-hegylajai fiatalok szabadidejének további hasznos eltöltését a 2005. végén elindult "*Játszóház*" is.

A Fő utca 7. szám alatti portán lévő gyönyörűen felújított lakóházban koncertterem és színpad biztosít helyet a negyedévenként rendszeresen lebonyolításra kerülő komoly,- és népzenei koncertsorozatoknak, valamint nyári művészeti táboroknak, melyek előadói és diákjai immár 3 kontinensről érkeznek. A koncertek időpontjait hagyományos hirdetőtáblákon a helyszínen, valamint a Kőszeg-hegylajai Idegenforgalmi Egyesület honlapján - www.kie.hu - lehet megtudni.

A polgármesteri hivatal udvarán - Petőfi utca 31. szám alatt - festői környezetben WC-vel, hideg-meleg vizes blokkal ellátott, 30 férőhelyes, sátorozásra alkalmas időszakosan üzemelő kemping található. A településen áthalad a Kőszeg-Rohonccal összekötő Írott-kő-Natúrpark Kerékpárút, lehetőséget biztosítva a terület megismerésére a kerékpározás szerelmeseinek is. A településen több falusi vendéglátó hely található.

A Kőszeg-Rohonccal összekötő közút mellett található hangulatos, melegkonyhás étterem a Cádi Csikó Csárda egész évben helyi étel-specialitásokkal várja vendégeit. A falu Kőszegtől 7, Rohonctól 11, Bükfürdőtől 28, Szombathelytől 20 km-re található. A községben lakók legnagyobb része magyarnak vallja magát, ugyanakkor az 1990-es évektől folyamatosan növekszik a németajkú lakosok aránya is, akiket a vendégszerető, szorgalmas lakosok mellett a tiszta, egészséges levegő és a nyugodt, gyönyörű hegyi környezet csábított ide. A községben biztosított a rendszeres orvosi ellátás, és a mobilpostai szolgálat is, a hagyományos italbolt a falu központjában található.

Kőszegszerdahelyen körjegyzőség, valamint általános iskola, Velemenben, Bozsokon óvoda található.

Információ: Polgármesteri Hivatal, kemping - Petőfi utca 31. Tel/Fax: 94/561-614 Telefon: 94/561-615

CÁK SZERETETTEL VÁRJA VENDÉGEIT!

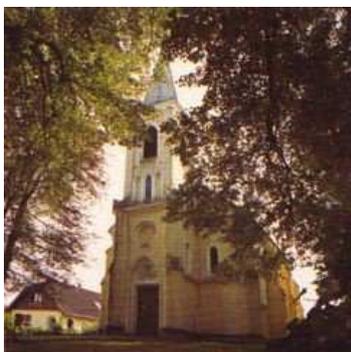
Pontyos György
polgármester

Forrás:

<http://www.koszegikisterseg.hu/Cak/index.html>

Történeti áttekintés

A község határában római kori sírdombokat és a század elején 2 frank mintájú, 9. századi típusú szárnyas vas lándzsát találtak.

A honfoglalás utáni első írásos emlék 1279-ből való, akkor villa Chak néven említik. A későbbiekben Czak, Czaak változatok is előfordultak. Ismert még a német: Zackenbach és a horvát: Caka elnevezés is, bár a múlt század végén alakossága túlnyomó többsége magyarnak vallotta magát.

A 13-14. században a németújváriak birtoka volt, először Szent Vid várának, majd Rohonc tartozékaként. 1405-ban Zsigmondtól Garai Miklós nádor kapta meg. Ekkortól végig Rohonc birtokosai: Morgenwerder Jakab, Mátyás király tüzérmestere, a Baumkirchner-család, majd a Batthyányak uralták.

A 16-17. századi pusztítások nem kerülték el Cákot sem. 1573-ban átvonuló katonák égették fel, a Bocskai-felkelés harcai után a korábbi 17 házból 12 elpusztult. A 19. század végéig jelentős szőlő- és borkultúrája volt, a filoxéra járvány ezt elpusztította. A szőlőket újratelepítették ugyan, de régi jelentőségét már nem nyerte vissza. A korábban is jelentős gesztenye- és gyümölcsstermesztés vette át szerepét.

Korábbi, Szt. Péter és Pál tiszteletére szentelt, temploma helyett 1894-ben építettek újat, Ludwig Schöne bécsi építész tervei alapján.

Érdekesek a község határában levő műemléki védelem alatt álló pincék. Ezek a talpgerendás, boronafalú, előreugró tetőszerkezetű, zsúppal fedett épületek nem bor, hanem elsősorban gesztenye és gyümölcs tárolására szolgáltak. A ma alig 230 lakosú kisközségben egyre több a hétvégi telket vásárló betelepülő, akik tiszta levegője és a szép hegyi környezet miatt szerettek bele.

Forrás:

<http://www.koszeg.hu/varos/kornyek/index.php?id=1243>

CÁKI PINCESOR - Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény

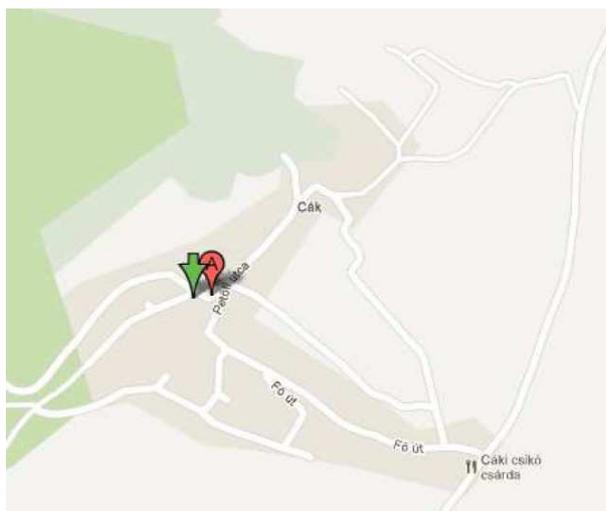

Kőszeghez közeli falu feletti domb alján húzódó gesztenyésben nyolc hajdani borospince múzeumként berendezve várja a látogatókat. A pincék a XIX. század elején épültek, egy helyiségből állnak, zsúptetősek, boronafalúak. Az 1890-es évek filoxéria járványáig ezekben az épületekben préselték a szőlőt, itt tárolták a bort és a gyümölcsöt. A pincék többségében szépen faragott főfás, oldalorsós, kősúlyos prés áll, melyek közül a legrégebbi a rajta lévő felirat tanúsága szerint 1778-ban készült.

Két épülete időszaki kiállítóterként működik, jelenleg Kőszeg-hegyalja növényvilágát és a Nyugat-dunántúli kádármesterséget bemutatva.

A nyolc kisméretű, föld feletti, borona- (gerenda-) falú, zsúpfedeles pince a XIX. században borpincének készült, majd amikor a filoxéra miatt a szőlő kipusztult, gesztenyés kamrává vált.

A tölgy- és gesztenyefa gerendákból készült egysejtű építmények homlokzati bejáratosak. A csonkakontyos pincék a prэшáz funkcióját is ellátták. Erre utalnak a bennük lévő, ma is megcsodálható faragott, vésett bálványos és középsorsós prések - a pincesor ugyanis ma szabadtéri néprajzi műemlékként működik. Az épületeket ugyanis a Savaria Múzeum 1974-ben megvásárolta és helyreállította, szőlészeti-borászati kiállítást rendezett be értékes régi oldalorsós, kősúlyos és középsorsós szőlőprésekkel. Mozgáskorlátozottak is tudják látogatni a múzeumot.

Elérhetőségek:

9725 Cák, Gesztenyés u. 3-6.

e-mail: neprajz@savariamuseum.hu

Nyitva: K, Cs, Szo 9-13 h; Sze, P, V 12-16 h
Nyitvatartási időn kívül, kulcs kérhető: Fehér Csabáné

Telefon: +36 20 246 0180

E-mail: feherek1@invitel.hu

Forrás:

<http://www.savariamuseum.hu/cak/hIntezmeny.php>

<http://www.vendegvaro.hu/caki-pincesor-cak>

Cák - Későnyári séta

J.A., 2006. október 11. - 15:37

A napsütéses kora tavaszi és későnyári napokon nehezen viseljük az otthoni falakat. Ilyenkor valami mágnesként vonz bennünket a civilizáció által kevésbé érintett helyek felé. Így került a képbe a minap a Kőszeg-hegyaljai kisfalu, Cák, amely szerencsére alig változott a világgal az elmúlt évtizedekben. Néhány óra menedék a taposómalomból. .

Kőszeg-hegyalja

Kőszeg-hegyalja évtizedekkel ezelőtt emblematikus hely volt bizonyos társadalmi körökben. Ausztria és a vasfüggöny mágikus közelsége különös adalékot adott a táj alapból is jellegzetes hangulatához: az egyszerre szelíd és zord hegyekhez, a bőséges, esőtől zöldellő vegetációhoz és a völgyekben húzódó, kacskaringós utcájú falvakhoz. Utóbbiak közül három – [Velem](#), Bozsok és Cák - vált egy réteg számára kultikussá, a szombathelyieken kívül sok fővárosi épített vagy vásárolt itt nyaralót. Szimbólumértékű volt a világtól való idevonulás.

Aztán a szomszédos határ megnyitásával és a vasfüggöny eltüntetésével megváltozott minden. Az emberek utazni akartak, a nyaralók fenntartása egyre drágább és körülményesebb lett, különösen igaz ez az olyan eldugott vidékekre, mint a hirtelen kissé érdektelenné vált Kőszeg-hegyalja, ahol különben sem biztos, hogy a legvastagabb pénztárcájúak rendezkedtek be.

Mi körülbelül nyolc évvel ezelőtt adtunk túl a kis velemi családi nyaralón, és azóta csak nagyritkán keveredtünk arra, Cák pedig mindig is kimaradt a célkeresztből.

Cák önmagáról

A sétát célszerű a dombtetőn levő faluközpontban kezdeni. Egyrészt itt fut össze a településnek gyakorlatilag összes utcája, másrészt itt található egy információs tábla, amit meg kell becsülni, mert később ilyesmivel nem nagyon kényeztetnek el bennünket.

A táblán egy rövid ismertetőt találunk az Írottkő Natúrparkról, amelynek Cák is része. Az első közös osztrák-magyar park közel tíz évvel ezelőtt jött létre néhány lelkes magánember és intézmény kezdeményezésére. Nevét természetesen a közeli 882 méteres Írottkő csúcsról kapta. Magába foglalja a Kőszegi Tájvédelmi Körzetet, osztrák oldalon [Rohoncig \(Rechnitz\)](#), illetve Lékáig (Lockenhaus) húzódik.

A táblán magáról Cákról is találunk néhány mondatot. Megtudjuk, hogy a település több mint 700 éves, no meg hogy nagyjából két dolgot érdemes felkeresni: a pincesor és a kőfejtőt.

A cáki pincék

Kétségtelenül a pincesor a híresebb, a falu összes reklámfotóján ezek láthatók. A táblától néhány száz méteres séta után, a falu szélén meg is leljük őket, ahogy szerényen ácsorognak a domboldalon a nagy fák árnyékában. Olyan nagy dologra ne számítsunk, mert mindössze féltucatnyi talpgerendás, előreugró zsúpfeles, döngöltpadozatú épületről van szó, inkább az épületek hangulata, azok összhatása teszi egyedivé a látványt.

A pincék ott jártunkkor nyitva álltak, viszont némi meglepetésünkre a harmadikban egy néni ült, aki közölte, hogy akkor most vegyük meg a jegyeket. Felnőtteknek 200, gyerekeknek 100 forint a beugró. Nem túl nagy érvágás, de egyben utal a látnivaló mennyiségére. A pincékben néhány korábbi időkből származó kisebb-nagyobb eszköz, illetve egyikben egy bognárműhely berendezési tárgyai találhatóak.

Aki a pincesor szó hallatán komoly poharazgatásra számít, annak csalódnia kell. A cáki pincesoron ugyanis már régóta csak akkor van bor, ha valaki idehozza. A környék ugyan hajdanában nagy bortermő vidék volt, de egy súlyos filoxéria járvány következtében kipusztultak a szőlők, ami után a cáki pincéket is inkább a házkörüli termények és gesztenye tárolására használták. Ha valaki a vidékre jellemző bort óhajt, és nem bírja ki a szomszédos Kőszegig, akkor érdeklődjön a jegyszedő néninél: mi mindenesetre a pénztárnál láttunk palackosat.

A pincék után érdemes tovább sétálni egy kicsit: nem túlságosan hivalkodó, de magyar viszonyokhoz képest igencsak „tüchtig” házakat és nyaralókat találni itt. Egyesek előtt még ma is üzemel a környék különlegessége, a becsületkassza, ami azt jelenti, eladó nincs, a járda mellé kitett terményért mindenki becsületből dobja be a pénzt. Sok helyen kerítés sincs. A házak előtti fűvön pakoló VW-bogarakból arra következtethetünk, a falu ma is inkább az inkább az értelmiségnek és a műészféléknek jelent menedéket a mindennapok taposómalmából.

A kőfejtő és a falu

Ha a fent említett irányjelző táblától a másik irányába indulunk el, akkor pár száz méteres gyaloglás után a falu szélét, egy szebb napokat megérett népi ihletésű játszóteret, majd a rekettyésen keresztül a hajdani kőfejtőt érjük el. A település átellenes részét jellemző szelíd és művészi hangulathoz képest itt váratlanul magas sziklafalakat és elvadult vegetációt találunk. Ha osztályfőnökök vagyunk, véletlenül se hozzuk ide a gyereket, mert a kölkök jól lepotyognak a falakról, viszont a felnőtteknek ügyességet és bátorságot jelentő próba a köveken való falkapaszkodás, amely veszélyesebb, mint a bungee jumping, ráadásul ingyen van. Tiszta haszon.

A kőbánya amúgy ma már nem működik, állítólag régen híres volt, sokfelé vitték innét az építőanyagot.

Ha túléltük a falmászást, akár le is heveredhetünk itt vagy a szomszédos játszótérnél a fűre, de ha nem vagyunk fáradtak, és időnkbe is belefér, érdemes a falu „harmadik vége”, a templom felé is elsétálni. Nem minthogyha az alig több mint száz éve épült templomnak esélye lenne felkerülni a világörökség listájára, sokkal inkább azért, hogy egy pillantást vessünk Cákra magára. Arrafelé

ugyanis már nem a nyaralók, hanem a bennszülöttek házai dominálnak, melyekről biztosan eszünkbe jut Ausztria közelsége.

Bár a lakóknak feltehetően szemernyivel sincs több pénzük, mint az ország más területein élőknek, ám a virágok, a ház melletti gondozott gyepek, a karbantartott udvarok, a tisztaság és általános rendezettség azt sugallja, a magyar falvak sokaságát olyannyira jellemző általános lepusztultság közel sem biztos, hogy pénzkérdés.

Forrás:

<http://www.alon.hu/node/4284>

